

Чеканюк Катерина Олегівна,
*аспірантка кафедри професійної освіти і
технологій сільськогосподарського виробництва
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка*

НОВІ РОЛІ ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Ситуація в світі за останні роки змінила погляди суспільства на життя в цілому, зміни не оминули і сферу освіти. Впровадження в дію концепції «Нова українська школа», введення епідемічних обмежень, запровадження дистанційної форми освіти вплинули на потребу суспільства у кваліфікованих педагогічних кадрах. Вчитель набуває більш значної ролі у освітньому процесі, на нього покладаються нові завдання в процесі навчання, викладання та організації навчальної діяльності. У процесі дистанційного навчання педагоги проводять структуровані заняття, методично правильно використовують контент, розроблений для дистанційного навчання, застосовують комунікаційні засоби та освітні ресурси Інтернету, а також забезпечують технічну підтримку навчального процесу. Для ефективної роботи в цій системі вчителі повинні бути не тільки компетентними в галузі класичної педагогіки, але й володіти інформаційними технологіями, знати методику організації та впровадження дистанційного навчання і враховувати психологічні особливості взаємодії з учнями.

Трансформацію ролі викладача та його основних компетентностей у вимірі дистанційного навчання досліджували: Галюка О. С. [1], Ковальчук В. І. [3; 4; 5; 6], Нарійчук М. Д. [7], Носовець Н. М. [8], Романишина О. Я. [9], Штихно Л. В. [10]. Розглядаючи роль вчителя вчителя біології в умовах дистанційного навчання, варто згадати розуміння даного процесу. Дистанційне навчання- це сукупність сучасних технологій, які використовують інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) для забезпечення двосторонньої передачі інформації від того, хто навчає (викладачі, видатні діячі науки, політики), до того, хто навчається (здобувачі освіти). Розвиток інформаційно-комунікаційних

технологій та формування ІКТ-компетентності людей сприяє використанню інтернет-ресурсів та додатків для коучингу та наставництва, розвитку е-наставництва та е-коучингу. Зростання кількості відкритих онлайн-ресурсів для навчання та професійного розвитку надає вчителям можливості для неформального навчання та безперервного професійного розвитку [3, с. 217]. Основним принципом дистанційної освіти є двостороння взаємодія в процесі навчання, що надає учням та студентам можливість також отримувати консультативну підтримку в ході своєї дослідницької діяльності. [7, с. 259]

Враховуючи сучасні обставини пов'язані з військовими діями, більшість закладів загальної середньої освіти залишаються на дистанційному навчанні, поширеним також є змішане навчання. Вибір платформ і моделей дистанційного навчання також здійснюється безпосередньо вчителями біології і залежить від рівня їхньої підготовки. Найчастіше в роботі вчителів біології використовуються системи управління навчанням, системи управління зарахуванням та відкриті ресурси (переважно хмарні сервіси, такі як Google Services). Вибір інтернет ресурсів та відкритих платформ залежать від низки факторів, серед яких: підготовка з усіх предметів навчального процесу; навчальні матеріали та техніко-педагогічне забезпечення [9, с. 155; 10, с. 490].

Сьогодні учасники освітнього процесу мають доступ до відкритих освітніх онлайн-ресурсів на додаток до традиційних навчальних інструментів. Використання вчителем освітніх сайтів, віртуальних лабораторій, тренажерів та інтерактивних музеїв, дозволяє зробити процес навчання доступним та творчим, сприяє колективній навчальній діяльності всіх учасників освітнього процесу. Завдяки розвитку технологій на уроках біології учні можуть мандрувати кровоносними судинами людини та вивчати віртуальні моделі клітин.

В Концепції розвитку дистанційної освіти [2] зазначено, що "дистанційна освіта розширює і оновлює роль викладача, робить його лідером і консультантом, який повинен коригувати пізнавальні процеси, постійно вдосконалювати курси, що викладаються, підвищувати свою творчу активність і підвищувати кваліфікацію у відповідь на технологічні та технічні інновації". Для

ефективної роботи в цій системі викладачі повинні володіти не тільки компетентністю в галузі класичної педагогіки, а й знаннями в сфері інформаційних технологій, володіти методикою організації та впровадження дистанційної освіти і враховувати психологічні особливості взаємодії з учнями в умовах дистанційної освіти. Сьогодні педагог має проявляти професійні компетентності у своїй професійній сфері, а й мати активну громадянську позицію, позитивне ставлення до життя та вміння вирішувати будь-які проблеми, що виникають в освітньому процесі [6].

Аналіз змін, що відбулися в організації навчального процесу, дозволяє визначити нові функції та зафіксувати зміни в професійній ролі вчителя. Вчителю довелося переструктурувати навчальний матеріал з метою виділення «ключових» елементів предмета, так як наявність обмежень у часі, можливе переривання освітнього процесами по засобу сигналів тривоги змушують вчителя концентруватися на ключових моментах теми. Це вимагає глибокого знання предмета і методики його викладання. Вчителі повинні відігравати роль організаторів навчання, проектують самостійну навчальну діяльність учнів, опановують ролі проєктувальника, навігатора знань і фасилітатора, а також супроводжують дітей у їхній самостійній навчальній діяльності. При цьому необхідно враховувати різну мотивацію учнів до самостійного навчання, різний рівень підготовки та різні технологічні можливості. Чи сприйме і виконає кожен учень завдання, залежить від того, який сенс він вкладає в нього, які очікування від його виконання і чи готовий він докласти додаткових зусиль, щоб його виконати. Тому вчителі повинні бути гнучкими і розуміти психологічні особливості кожного учня. Крім того, вчителі мали навчитися виконувати роль сімейних консультантів, делегуючий частину своїх виховних функцій батькам. Найглибші зміни відбулися у виконанні вчителями виховних функцій, тобто організації діяльності, в якій діти могли б практикувати і втілювати власні морально-етичні цінності та дізнаватися про моральний досвід інших людей. Звісно, що для виконання цих педагогічних завдань необхідно було оновити психологічні знання вчителів, зокрема в галузі когнітивної, вікової,

комунікативної та сімейної психології. Лише спираючись на такі знання, вчителі могли якісно організувати процес дистанційного навчання [8, с. 92].

Конкретніше визначимо ролі вчителя біології в умовах дистанційного навчання. Сучасний вчитель - це агент змін, тьютор, фасилітатор, модератор, коуч та ментор. Тьютор - це людина, яка проводить індивідуальні або групові заняття з учнями, студентами, вихованцями та наставниками. Тьютори мають різні цілі, стилі та причини спілкування. У той час як робота консервативного педагога полягає в безпосередньому управлінні навчальним процесом, тьютор підтримує навчання та залучає до самоосвіти. Зрештою, вчитель відповідає за передачу певної суми знань, тоді як тьютор лише бере участь у пошуку знань і постійно формує особисту відповідальність за отримані знання. Основним засобом досягнення результатів вчителя є використання методів навчання, тоді як тьютор спирається на постійну рефлексію над досвідом самоосвіти. Тьюторство ґрунтується насамперед на сумлінності учнів в пошуку знань, а тьютор підтримує і мотивує. Фасилітатор – вчитель який спонукає учнів на самостійний пошук інформації та процеси спільної діяльності, підтримує їхнє прагнення до самореалізації, самовдосконалення та саморозвитку. Фасилітатори не зацікавлені в результатах обговорення конкретних питань, не представляють інтереси груп або окремих осіб, які беруть участь в обговоренні, і не беруть безпосередньої участі в обговоренні. Завдання вчителя-фасилітатора - організувати спілкування між усіма учасниками дискусії з нейтральної позиції та налагодити ефективний обмін думками, де конфлікти думок можуть бути спрямовані в конструктивне русло. Модератор - це наставник і лідер, який підтримує та організовує активну роботу групи [1]. Сучасний вчитель біології поєднує роль роль модератора та фасилітатора. Він не "наповнює" дітей знаннями, а допомагає їм знаходити інформацію та критично її опрацьовувати; читати для себе, а не для вчителів чи батьків; застосовувати знання на практиці у важливих ситуаціях; практикувати математику для життя, а не заради математики, а через маніпуляції з різноманітними речами.

Умови дистанційного навчання висувають перед вчителями біології нові виклики та розширюють їхні ролі у педагогічному процесі. Вчителі біології стають не лише посередниками у передачі знань, а й креативними організаторами віртуального навчання. Однією з ключових ролей стає вміння вчителя мотивувати учнів до самостійної роботи та вивчення нового матеріалу в онлайн середовищі. Зміни у ролі вчителя біології також включають в себе високий рівень цифрової компетентності. Вчителі повинні володіти інструментами віддаленої комунікації, використовувати інтерактивні платформи та технології для навчання в режимі онлайн. Важливою стає здатність створювати інтерактивні та зацікавлюючі віртуальні уроки, що сприяють активному залученню учнів. Отже, дистанційне навчання перетворює роль вчителя біології, роблячи його не лише посередником у передачі знань, а й творцем віртуального освітнього простору, який сприяє розвитку учнів в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Список використаної літератури.

1. Галюка О. С. Соціально-професійні ролі вчителя в умовах Нової української школи. URL: [https://sno. udpu. edu. ua/index. php/naukovo-metodychna-robota/91-tendentsiyisuchasnoyi-pidhotovky-maybutnikh-uchyteliv-pochatkovoyi-shkoly/263-sotsialno-profesijni-rolivchitelya-v-umovakh-novoji-ukrajinskoji-shkoli](https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/91-tendentsiyisuchasnoyi-pidhotovky-maybutnikh-uchyteliv-pochatkovoyi-shkoly/263-sotsialno-profesijni-rolivchitelya-v-umovakh-novoji-ukrajinskoji-shkoli)
2. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>
3. Kovalchuck V., Vorotnykova I. E-coaching, E-mentoring for lifelong professional development of teachers within the system of post-graduate pedagogical education. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*. 2017. p. 214–227.
4. Vasyl Kovalchuk, Lyudmila Shevchenko, Tetiana Iermak, Kateryna Chekaniuk. Computer modeling as a means of implementing project-based activities in STEM-education. *Open Journal of Social Sciences*. 2021. Vol.9 No.10. pp. 173–183. DOI: 10.4236/jss.2021.910013

5. Ковальчук В. І. Професійний розвиток педагогічних працівників в умовах інформаційного суспільства. *Відкрита освіта: інноваційні технології та менеджмент : кол. монографія / за наук. ред. М. О. Кириченка, Л. М. Сергєєвої.* Київ: Інтерсервіс, 2018. – С.133-157.
6. Ковальчук В. І. Тенденції розвитку освіти в епоху інформаційного суспільства. *Стратегії інтенсифікації вищої гуманітарної освіти в Україні та країнах ЄС: монографія / О. В. Малихін, В.І. Ковальчук, Н. О. Арістова, Р. А. Попов, І. С. Гриценко.* Київ: НУБіП України, 2017. С. 7–134.
7. Нарійчук М.Д. Роль дистанційної освіти у викладанні медичної біології. *Журнал освіти, охорони здоров'я та спорту.* 2015.С. 259-263.
8. Носовець Н. М. Роль і функції викладача в системі дистанційного навчання. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки.* - 2017. - Вип. 144. - С. 90-94
9. Романишина О. Я., Гура А. М. Сервіси Google в світовому процесі підготовки майбутніх учителів природничих спеціальностей. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методика навчання: досвід, тенденції, перспективи.* 2019. № 3. С. 154-156.
10. Штихно Л. В. Дистанційне навчання як перспективний напрям розвитку сучасної освіти. *Молодий вчений.* 2016. № 6 (33). С. 489- 492.